

FERDİ VE ŞÜREKASI

Halid Ziya Uşaklıgil

Öykü İsmail Tayfur adındaki genç adam, seneler önce babasının ölümüne değin çalıştığı, Ferdi ve Şürekası (ortakları) adındaki muhasebe yazıhanesinde çalışmaya başlar. Yazıhanenin sahibi olan Ferdi Bey, oldukça varlıklı, eşini seneler önce kaybetmiş, paraya gereğinden fazla ehemmiyet veren bir adamdır. İsmail Tayfur, ekonomik olarak çok zor şartlarda yaşayan, annesi ve babasının seneler önce evlatlık olarak himayesi altına aldığı Saniha'dan ziyade kimsesi olmayan bir gençtir. İsmail Tayfur ve Saniha'nın kardeş gibi büyümelerine rağmen, yakın gönül ilişkileri vardır. Evlenmeyi planlamaktadırlar. Ancak, Ferdi Bey'in kızı Hacer, uzun yıllardan beri İsmail Tayfur'a aşiktir. Babasını görme bahanesiyle sık sık İsmail Tayfur'u görmek için yazıhaneye gider. İsmail Tayfur ise Hacer'den hiç etkilenmemiştir. Fiziki olarak oldukça güzel ve alımlı olan Hacer ve Saniha arasında ciddi fark olsa da, genç adamın bu durum hiç umurunda değildir. O sadece, Saniha ve annesi ile alakalı gelecek planlarını yapmaktadır. Hacer'in ise İsmail Tayfur'a olan aşkı günden güne artmaktadır. Birgün Ferdi Bey, kızı Hacer'in günlüğünü okur ve kızının karşılıksız aşkıdan haberdar olur. Kızı, babasının kızacağına düşünürken, Ferdi Bey bu aşka sıcak bakar ve kızına O'nu İsmail Tayfur ile evlendireceğinin sözünü verir. Bunun içinde genç adama ciddi bir ortaklık teklif eder. Ticarethanede uzun yıllardır çalışmakta olan İsmail Tayfur'un babasının arkadaşları, bu teklifin gerçek nedeninin kendisini damat yapmak olduğunu İsmail Tayfur'a anlatırlar. Hacer'in yakınları, emrivaki olarak İsmail Tayfur'un evlerine giderler ve annesi ile Saniha'ya iki gencin uzun zamandan beri birbirlerine aşık oldukları yalanını söylerler. Delikanlının annesi, oğlunun böyle asil, güzel ve zengin bir kızın oğluna aşık olduğunu öğrenince göğsü kabarıp. İçtenice gurulanmaktadır. Saniha ise doğduğu zamandan beri iyilik gördüğü, anne bildiği kadının ilgisi ve sevinci karşısında sessiz kalır, aşkını kalbine gömmeye karar verir. İsmail Tayfur, bu ilişkiye karşı çıkar, Saniha'ya Hacer ile evlenmek istemediği, kendisini sevdiğini söyler. Saniha, hiçbir ısrarı kabul etmez. İsmail Tayfur, kendisini en sonunda Hacer ile evlenmiş bulur, fakat kızı asla el sürmez. Birgün Saniha'ya duygularını anlatıp fevran ederken, Hacer onların konuşmalarını duyar, her şeyi anlar. Odalarına gidip kapıyı kilitler ve yangın çıkarır. İsmail Tayfur, ne kadar uğraşsa da anahtarını vermez. Tüm ev yanmaya başlar. Bu hadisede Hacer yanarak ölür, İsmail Tayfur ise aklını kaybetmiştir. Ferdi Bey ve annesi yaptıkları hatayı anlayarak kahrolurlar.

Temalar

Para Hırsı Kitapta, İsmail Tayfur'un olmasa bile, annesi Besime Hanım'ın, Hacer'in zenginliğinden etkilenmesi söz konudur. Fakat, oğlunun gönülsüzce yaptığı bu evlilik her iki gencin de sonu olmuştur.

Boyun Eğme Saniha, kendisine bakıp büyütmüş olan Besime Hanım'ın bu izdivaç fikrinden etkilendiğini ve gururlandığını anlar. Aradan çekilerek fedakarlık yaptığını ve kaderine boyun eğdiğini düşünür. İyi niyetle teşviklediği evliliğin sonu ise düşündüğü gibi olmaz.

Kişiler

İsmail Tayfur Delikanlı, zeki bir gençtir. Saniha'yı çocuk yaşlarından itibaren sevmektedir. Ailesine bağlıdır, fakat Saniha'nın evlenmemek için ısrarı ve kendisini reddetmesi ile Hacer ile kendini evlenmiş bulur.

Saniha Oldukça küçük yaşta, yalnız ve sahipsiz kalmıştır. İsmail Tayfur'un babası, ailesi de ekonomik olarak zor durumda olsa da, kızın bakımını üstlenmiştir. Evlatlık geldiği evde İsmail Tayfur'un annesi babası tarafından el üstünde büyütülmüş hatta her zaman evin oğlundan da üstün muamele görmüştür. İsmail Tayfur'un daha iyi koşullarda yaşaması, annesinin mutluluğu karşısında aşkını kalbine gömer.

Ferdi Bey Karısını uzun yıllar önce kaybetmiş bir adamdır. Kızına oldukça düşkündür.

Besime Hanım İsmail Tayfur'un annesidir. Kocasının evlatlık olarak getirdiği Saniha'yı kendi öz kızı bilmiştir, hayatı hep maddi zorluklarla geçmiş, akranelarına göre daha erken ihtiyarlanmış, çilekeş bir kadındır.

Saniha (Fedakar)

Karakter Henüz dört yaşında anasız ve babasız kalan Saniha, İsmail Tayfur'un ebeveynlerinin evinde, kendi çocukları gibi korunup kollanarak, sevilerek büyümüştü. Saniha, bu aileye minnet duyuyordu. Kendi aşkını, sevgisini İsmail Tayfur ve annesini için, kalbine gömmeye karar vererek büyük bir fedakarlık yaptığını düşünüyordu. Zaman zaman kararsız ve katı halleri olsa bile Saniha daima merhametli davranırdı.

Aktiviteler İsmail Tayfur'un bakımı, giysilerinin tertibi, düzeni Saniha'nın göreviydi. Saniha, İsmail Tayfur ile alakalı her şeyi büyük bir keyifle yapardı. Diğer zamanlarda ise annesi Besime Hanım ile vakit geçirmeyi, dikmiş dikmeyi severdi.

ÖRNEK ANILAR

Fedakar Kendisine annelik yapan, öz çocuğundan bir an olsun ayırmayan Besime Hanım'ı mutlu etmek, daha iyi koşullarda yaşamasına vesile olmak, aynı zamanda İsmail Tayfur'un da işinde başarılı ve varlıklı bir insan olmasını sağlamak için en önemli adım, Saniha'nın bu aşkı bitirmesiydi. Bunun için İsmail Tayfur'a kendisini artık zaten sevmediğini ve istemediğini dikte ederek, Saniha fedakarlık yapıyordu. “ Bir şeye kesin karar vermişti: kendini fedaya! Bu karar genç kızın kalbini yüksek bir duyguyla dolduruyordu.”

Kararsız Kendi iradesi dışında gelişen olaylar karşısında epey zorlanan Saniha, Hacer ile karşılaşmasında kararsız davranıyor, ne yapacağını bilemiyordu. “Saniha, Hacer'le resmiyetin dışında bir görüşmede bulunabileceğini düşünmemişti. Bu teklifi büyük bir kararsızlıkla kabul etti. O kadar çekindi ki eğer kararsızlıkta devama imkan olaydı belki de kalkmayacaktı.”

Merhametli Saniha, herkese karşı iyi hisler besleyen, gemişte yaşanan acı tecrübeleri düşünmeden hareket eden merhametli bir kızdı. “Saniha'ya dikkat ederim. Annesinin gözlerinde daime yaş var...Saniha, o kız, ah! O kız, bilmem ki nasıl bir şey! İnsanlığın üztünde mi yaratılmış nedir? İsmail Tayfur güldüğü zaman onun dudaklarında merhametli bir tebessüm uyanır, gözlerinde derin bir üzüntü görünür”

Katı/ Sert Kendisine aşkı uğruna Hacer ile evlenmek istemeyen İsmail Tayfur' a karşı Saniha olduça sert üslup kullanıyordu. Onlar evlenip, delikanlı hala aşkı dile getirdiğinde de dahi Saniha sert karakterinden ödün vermedi. “Size bir kardeşten başka bir şey olamayacağımı söylemişim. Eşinizi bırakıpta gece benim odama gelerek bu dili kullanmak bir ağabey sıfatıyla hiç uygun değil.”

İsmail Tayfur (Gururlu)

Karakter Yoksul, fakat mutlu ailesinde anne ve babasıyla büyürken, babası tarafından evlatlık olarak himaye altına alınmış Saniha'ya aşık olur. Oldukça, yakışıklı ve zeki bir delikanlıdır. Ailesine bağlı, dürüst ve fedakar bir karakteri vardır. İdealisttir. Ferdi Bey'in zenginliği, varlıklı hayat, kendisi için ilgi çekici olsa bile, hiçbir zaman Saniha'dan vazgeçip, güzel Hacer ile evlenmeyi düşünmez. Ancak, Saniha'nın kendini iten tutumu ile Hacer ile bir anda evlenmiştir.

Aktiviteler Genç bir delikanlı olmasına rağmen, ekonomik zorluklardan dolayı İsmail Tayfur, kendi eğlencesine hiçbir zaman para ayıramaz. Hayatı hep çalışarak veya evinde geçer.

ÖRNEK ANILAR

Fedakar Küçük yaşlarında evlerine evlatlık olarak gelmiş Saniha ile aralarında aşk olan İsmail Tayfur, kendisinden ziyade Saniha'yı mutlu etmek için çabaları. Saniha yanında kendini ikinci plana atar, fedakar davranırdı. “Zavallı Saniha! Zavallı küçük kız! İsmail Tayfur, o kimsesiz, kısmetsiz, talihsizi nasıl mesut etmek isterdi! İşte hayatının biricik tebessümü, biricik ışıltısı o değil miydi? Fakat fakir, acınası İsmail Tayfur, onun için ne yapabilir? Onu nasıl bahtiyar edebilirdi?”

Boş boğaz İsmail Tayfur için sır tutmak kolay değildi. Ferdi Bey cazip teklifini kimseye söylememesi için sıkı sıkı direttiğinde de İsmail Tayfur, bu sırrı tutamamış, boş boğazlık etmişti. “ Hayır! Tahmin edemeyeceğiniz bir şey! Öyle bir şey ki sizlere tekrar etmememi tembih ettiği halde işte söylüyorum.”

İdealist İsmail Tayfur, uzun yıllardan beri Saniha'yı seviyordu fakat gerçekleştirmek istediği idealleri ve emelleri vardı. Bunlarda da önceliği sevdikleriydi. “Dünyada yalnız bir emeli vardı: Annesini, eşini mesut etmek! Bu emeli gerçekleştireceğinden emin olmadıkça Saniha'yı kendisine 'eşi' etmeye cesaret edemeyecekti.”

Dürüst Tüm ısrar ve baskılara rağmen İsmail Tayfur Hacer ile değil Saniha ile evlenmek istiyordu. Para için evlenmeyi kendine yakıştıramıyordu, ancak, Saniha'nın olumsuz tutumu İsmail Tayfur'u zorluyordu. “Mümkün değil Saniha! Sevmediğim bir kıızı almayacağım. Sen hepten yalan söylüyorsun. Beni, kendini aldatmak istiyorsun. Bu evlilik, seni mesut etmek değil aksine öldürüyor.”

Gururlu İsmail Tayfur, Ferdi Bey'in ticarethanesine ortak olurken Ferdi Bey tarafından bir kağıdı imzalaması istenmişti. Bu imza aynı zamanda evliliğe de atılan imzanın ticari olarak ilk haliydi. Kendi iradesi haricinde meydana gelen izdivacın ardındaki kötü yangın hadisesinde aklını kaybeden İsmail Tayfur'un gururunun ne kadar incindiği, deliyken bile sayıkladığı sözlerde kendini belli ediyordu. “ Beni en çok bir şey üzdü, bunu size anlatmamışım. Geçen ay gittiğim zaman İsmail Tayfur adetinin aksine olarak yazıhanesinin önündeydi. Her gidişimde onu iyi olmuş ümidi kalbimi hiçbir zaman terk etmediği için öyle, yazıhanesinin önünde, yazı yazmakla meşgul gördüğüm zaman, eğer Saniha durdurmasıydı koşup boynuna atılacaktım. Ben girdiğim zaman başını bile çevirmedi, haberi olmamış gibi çalışmasına devam etti, o vakit Saniha kolumu dürterek parmağını ağzına götürdü, beni sessizliğe davet ediyordu, sonra bana yazıhaneyi gösterdi,

ikimiz de yavaş yavaş yaklaştık; biraz başımı uzatarak yazdığına baktım. Ne yazıyordu bilir misiniz? İsmail Tayfur imza atıyordu, evet imza! Şöyle; ' Ferdi ve Şürekası Ticarethanesi için: İsmail Tayfur...' ”

Hacer (Şımarık)

Karakter Annesinin erken vefatının ardından babası ve kendisine tahsis edilmiş hizmetçilerle ve öğretmenlerle yaşamaya başlayan Hacer, olağanüstü fiziksel güzelliği olan bir kızdır. Babası her konuda kızına imtina etmektedir. Hacer, neşeli karakteri olan, içten, çevresinde sevilen bir kızdır. Terbiye ve görgü kurallarında eksiksiz yetiştirilmiştir. Ancak, kinci ve şımarık karakteri nedeniyle olayların sonuçlarını düşünmeksizin hareket eder.

Aktiviteler Hacer hayatını oldukça düzenli ve planlı yaşardı. Sabahları oldukça erken saatlerde kalkar, babasına rutin ziyaretlerini yapar, musiki dersleri alırdı. Mürebbiyeleri veya babası ile gezmeye çıkmayı severdi.

ÖRNEK ANILAR

Neşeli Hacer, oldukça neşeli karakteri olan cıvıl cıvıl bir genç kızdır. “Hacer, bu yaşam tenhaliği, bu hayat sıradanlığı içinde hüzne eğilimli olmaktan uzaktır; aksine o kadar özen göstererek meydana gelen saadet yuvası içinde memnundur, bahtiyardır. Daima güler, evin her tarafında bir kahkahası duyulur, daima söyler, bulunduğu yerde Hacer'in sesi mutlaka işitilir.”

Terbiyeli/ Görgülü Annesinin vefatından sonr, mürebbiyeler içinde büyüyen Hacer, görgü kurallarına oldukça önem veren, terbiyeli bir kızdı. “Hacer Hanım'ı bilmezsiniz. Öğrencimin terbiyesinden, bilgisinden bahsedecek olursam kendimi övmüş olacağım için bunu söylemeden geçmek isterim; yalnız şu kadar söyleyeyim ki Allah'ın bu kızda topladığı güzellik, zerafet gibi nitelikler, aldığı terbiye, gördüğü eğitimle kıymetini pek çok arttırmıştı.”

Kinci Uzun zamandır, sevdiği ve en nihayetinde evlenmek gayesini gerçekleştirdiği İsmail Tayfur'un, kendisi haricindeki bir kimseyi sevmesi Hacer için ciddi yıkımdı. Hayatında karşılaştığı en zor durumu yaşayan Hacer, intikam alma duygusu ile kinci hareket ediyordu. “ Bu hakikatı anladığı zaman onda bir intikam fikri uyanmıştı; ne şekilde olursa olsun, ne yapmak gerekirse gereksin intikam almak istiyordu.”

Sıcak/ İçten Hacer, çevresinin sevgisini kolaylıkla kazanan, herkese içten davranan sıcak karakterli genç bir hanımdı. “ Saniha, Teşekkür ederim! Diyebildi, şimdi Hacer elinden tutmuş, odanın bir tarafına doğru sürüklüyordu. Oraya kadar genç kız rahat bir konuşmaya devam etti, orada karşı karşıya oturdular, Hacer, iskemlesini biraz ileriye sürerek eğildi, Saniha'ya hayran olmuş gibi bir gözle baktı, çocuk gibi başını eğerek ..”